

References:

1. Brooks, JP & Normore, AH (eds.) 2009, *Designs for Learning: Prospects and Possibilities*, Charlotte, NC: Information Age Publishing.
2. Cassirer, E 1944, *An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture*, New Haven : Yale University Press.
3. Dewey, J 1938, *Experience and Education*, New York : Macmillan.
4. Dewey, J 2005, *Art as Experience*, New York : Perigee Books.
5. Foskett, D 2007, *Spaces for Learning: A Review of Learning Environment Research*, London : National Union of Students.
6. Foucault, M 1995, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, New York : Vintage Books.
7. Gabennesch, H 1993, *Social Space and Symbolic Space*, Minneapolis : University of Minnesota Press.
8. Habermas, J 1984, *The Theory of Communicative Action. Volume 1: Reason and the Rationalization of Society*, Boston : Beacon Press.
9. Lefebvre, H 1991, *The Production of Space*, Oxford : Blackwell.
10. Merleau-Ponty, M 2012, *Phenomenology of Perception*, London : Routledge.
11. Oblinger, DG (ed.) 2006, *Learning Spaces*, Boulder, CO: EDUCAUSE.
12. *The Third Teacher* 2010, 79 Ways You Can Use Design to Transform Teaching & Learning. New York : Abrams.
13. Turkle, S 2011, *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*, New York : Basic Books.

Прорецензовано / Reviewed

29.10.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

12.11.2025

DOI 10.33930/ed.2019.5007.56(11-12)-10

УДК 130.2+37.013.73

УЯВА І ПРАВА ЛЮДИНИ: ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

П. В. Горінов

Анотація.

Актуальність теми дослідження. Зв'язок уяви і прав людини є вельми актуальним в епоху екзистенціальної війни й набуття справедливого миру. Очевидно, що в даному контексті це питання про уяву, яка існує у її відкритості Іншому.

Постановка проблеми. Уява дозволяє конструювати майбутнє, переживати символічне й художнє. Права людини – одна з фундаментальних ідей європейської цивілізації, що виражає уявлення про гідність, свободу та рівність людей. Проблема відкритості Іншому стосується меж суб'єктивності, можливості діалогу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику уяви в її поєднанні з питанням відкритості Іншому та прав людини зустрічаємо в роботах О. Добродум, Н. Дресвянникової, О. Кивлюк, С. Крилової, в яких досліджуються екзистенціальні й соціокультурні аспекти такого поєднання.

Постановка завдання. Завданням даної публікації є аналіз наявних філософських концепцій уяви, відкритості Іншому й реалізації прав людини, а також осмислення плідної методології поєднання цих понять в нову концепцію.

Виклад основного матеріалу. В античності уява пов'язувалася з поняттям “eikasia” – нижчим рівнем пізнання. У І. Канта продуктивна уява синтезує чуттєві дані та категорії розсудку. Й. Г. Фіхте вбачає в уяві активність Я, яке творить протиставлення Я і не-Я. Ф. В. Й. Шеллінг осмислює уяву як творчу силу, що особливо проявляється в мистецтві й міфології. Е. Гуссерль аналізує уяву як акт свідомості, спрямований на відсутній об'єкт. Е. Кассіер осмислює уяву як реальність, що бере

участь у творенні міфу, мистецтва, мови.

Щодо проблеми відкритості Іншому у філософії М. Гайдеггера людське буття ("Da-sein") є спів-буттям ("Mit-sein"). Ж.-П. Сартр констатує, що через Іншого відкривається вимір свободи й відповідальності. М. Бубер протиставляє два способи ставлення: "Я – Воно" і "Я – Ти". Для Е. Левінаса Інший не зводиться до об'єкта пізнання.

У персоналізмі особистість визначається через екзистенціальне відношення не лише до себе, а й до Іншого. У заснованих на персоналізмі гуманістичних підходах ХХ століття (гуманістичний психоаналіз, екзистенціальний психоаналіз, філософський психоаналіз, метаантропологія, андрогін-аналіз) відкритість Іншому пов'язується з емпатією, діалогом, толерантністю, співтворчістю.

Філософія прав людини демонструє, що свобода без відповідальності неможлива, а права без морального підґрунтя втрачають свій гуманістичний сенс. Саме тому права людини залишаються не лише юридичною, а й глибоко філософською проблемою. У ХХ столітті після трагедійних подій світових воєн формується універсальна концепція прав людини, закріплена в Загальній декларації прав людини. Права набувають глобального статусу та включають громадянські, політичні, соціальні й культурні виміри.

Висновки. В методологічній оптиці метаантропології маємо можливість нового поєднання уяви, відкритості Іншому і прав людини. Уява пов'язана не лише з носієм уяви, а й з Іншим, який знаходиться поруч і на якого уява може бути спрямована. Смысл і можливості уяви в контексті відкритості Іншому в метаантропології постають зовсім іншими в буденному, граничному й метаграничному бутті людини. Якщо в буденному і граничному бутті людини уява замкнена на суб'єкті уяви, то в метаграничному бутті уява відкрита іншій особистості, спрямовуючи до толерантності й співтворчості. Така трансформація уяви здатна оновити і теорії, і практики гуманізму. В контексті соціальної й культурної метаантропології уява здатна формувати і особистісне, і соціальне буття людини, актуалізуючи красу вчинків і відносин людини і спільноти, що веде до органічної реалізації прав людини.

Ключові слова: уява, Інший, відкритість Іншому, права людини, історія філософії, метаантропологія, соціальна метаантропологія, культурна метаантропологія.

IMAGINATION AND HUMAN RIGHTS: HISTORY OF PHILOSOPHY AND THE PRESENT

Pavlo Gorinov

Abstract.

Relevance of the research. The connection between imagination and human rights is very relevant in the era of existential war and the acquisition of a just peace. It is obvious that in this context this is a question of imagination, which exists in its openness to the Other.

Problem statement. Imagination allows us to construct the future, to experience the symbolic and artistic. Human rights are one of the fundamental ideas of European civilization, which expresses the idea of the dignity, freedom and equality of people. The problem of openness to the Other concerns the limits of subjectivity, the possibility of dialogue.

Analysis of recent research and publications. The problem of imagination in its combination with the issue of openness to the Other and human rights is encountered in the works of O. Dobrodum, N. Dresvyannikova, O. Kivlyuk, S. Krylova, who explore the existential and socio-cultural aspects of such a combination.

Research task. The task of this publication is to analyze the existing philosophical concepts of imagination, openness to the Other and the implementation of human rights, as well as to understand the fruitful methodology for combining these concepts into a new concept.

Main material presentation. In antiquity, imagination was associated with the concept of "eikasia" - a lower level of cognition. In I. Kant, productive imagination synthesizes sensory data and categories of reason. J. G. Fichte sees in imagination the activity of the Self, which creates the opposition of the Self and not-Self. F. V. Y. Schelling understands imagination as a creative force, which is especially manifested in art and mythology. E. Husserl analyzes imagination as an act of consciousness directed at an absent object. E. Cassirer understands imagination as a reality that participates in the creation of myth, art, and language.

Regarding the problem of openness to the Other, in the philosophy of M. Heidegger,

human being ("Da-sein") is co-existence ("Mit-sein"). J.-P. Sartre states that through the Other the dimension of freedom and responsibility opens. M. Buber contrasts two ways of relating: "I –It" and "I –You". For E. Levinas, the Other is not reduced to an object of knowledge.

In personalism, personality is defined through an existential relationship not only to oneself, but also to the Other. In the humanistic approaches of the 20th century based on personalism (humanistic psychoanalysis, existential psychoanalysis, philosophical psychoanalysis, meta-anthropology, androgynous-analysis), openness to the Other is associated with empathy, dialogue, tolerance, and co-creation.

The philosophy of human rights demonstrates that freedom without responsibility is impossible, and rights without a moral basis lose their humanistic meaning. That is why human rights remain not only a legal, but also a deeply philosophical problem. In the 20th century, after the tragic events of the world wars, a universal concept of human rights is formed, enshrined in the Universal Declaration of Human Rights. Rights acquire global status and include civil, political, social and cultural dimensions.

Conclusions. In the methodological optics of meta-anthropology, we have the possibility of a new combination of imagination, openness to the Other and human rights. Imagination is connected not only with the carrier of imagination, but also with the Other, who is nearby and to whom the imagination can be directed. The meaning and possibilities of imagination in the context of openness to the Other in meta-anthropology appear completely different in the everyday, borderline and meta-borderline existence of a person. If in the everyday and borderline existence of a person the imagination is closed to the subject of imagination, then in the meta-borderline existence the imagination is open to another individual, leading to tolerance and co-creation. Such a transformation of imagination is able to update both the theories and practices of humanism. In the context of social and cultural meta-anthropology the imagination is able to shape both the personal and social existence of a person, actualizing the beauty of the actions and relationships of a person and the community, which leads to the organic realization of human rights.

Keywords: imagination, Other, openness to the Other, human rights, history of philosophy, meta-anthropology, social meta-anthropology, cultural meta-anthropology.

Актуальність теми дослідження. Як пов'язані уява і права людини? Дане непросте запитання в епоху екзистенціальної війни й набуття справедливого миру є вельми актуальним. Очевидно, що в даному контексті це питання про уяву, яка існує у її відкритості Іншому; саме це і робить її своєрідним екзистенціальним інструментом у правозахисті [3; 11]. Для більш конкретної відповіді на поставлене на початку питання, слід прояснити історичне становлення і сучасний смисл концептів "уява", "відкритість Іншому", "права людини".

Постановка проблеми. Уява дозволяє створювати образи відсутнього, моделювати можливе, конструювати майбутнє, переживати символічне й художнє. В історії філософії уява осмислювалася в різних смислових площинах: 1) нижчий рівень пізнання, 2) посередник між чуттєвістю і мисленням, 3) трансцендентальна умова досвіду, 4) творча космічна сила або як вияв свободи особистості.

Проблема відкритості Іншому належить до фундаментальних питань філософської антропології. Дана проблема стосується меж суб'єктивності, природи міжособистісних стосунків, можливості діалогу, любові, співпереживання й відповідальності.

Права людини – одна з фундаментальних ідей європейської цивілізації, що виражає уявлення про гідність, свободу та рівність кожної особистості. Сучасне розуміння прав людини є результатом тривалого філософського розвитку – від античних уявлень про природний закон до сучасних концепцій універсальних прав і людської гідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику уяви в її поєднанні з питанням прав людини та відкритості Іншому в альтруїстичних діях, що зумовлюють гуманістичне трансцендування в красі вчинків і відносин в умовах як війни, так і миру зустрічаємо в роботах О. Добродум [2], Н. Дресвянникової [3; 4], О. Кивлюк, О. Задорожної, І. Мордоус [6], С. Крилової [7; 8], Н. Хамітова [12; 17], в яких досліджуються екзистенціальні й соціокультурні аспекти такого поєднання.

Постановка завдання. Завданням даної публікації є аналіз наявних філософських концепцій уяви, відкритості Іншому й реалізації прав людини, а також осмислення плідної

методології поєднання цих понять в нову концепцію.

Виклад основного матеріалу. Уява – одна з найбільш глибоких і фундаментальних здатностей особистості. У філософії Платона уява має справу з образами, “тінями” – відображеннями речей. Уява у філософії Платона набуває негативного відтінку: вона віддаляє людину від світу ейдосів – істинної реальності.

Арістотель вводить поняття “phantasia”. Уява для нього є здатність зберігати та відтворювати чуттєві образи. Вона не є ані чистим сприйняттям, ані чистим мисленням, посідаючи проміжне місце між ними. Арістотель наголошує, що *мислення неможливе без образів* – отже, уява стає необхідною умовою раціональної свідомості [13].

У середньовічній філософії уява розглядається як внутрішня чуттєва здатність, що пов’язана з тілом і його гріховністю й подоланням тілесного й гріховного. Через символ і містичний образ уява може бути джерелом духовного піднесення, а через свою ілюзорність і пристрасті – спокуси. Отже, уява повинна перебувати під контролем розуму та віри.

Для Р. Декарта уява відрізняється від чистого мислення тим, що пов’язана з тілесними образами; вона не є необхідною для раціонального пізнання. Розум може мислити без уяви, але не навпаки. Д. Юм розглядає уяву як здатність поєднувати враження у ідеї. Саме уява забезпечує цілісність досвіду через принципи асоціації (схожість, суміжність, причинність). Вона стає механізмом конструювання світу досвіду.

У філософії пізнання І. Канта уява набуває центрального значення. Продуктивна уява синтезує чуттєві дані та категорії розсудку [16]. Вона є умовою можливості досвіду як такого. Саме завдяки уяві світ стає впорядкованим в нашому мисленні. Й. Г. Фіхте вбачає в уяві активність Я, яке творить протиставлення Я і не-Я. Ф. В. Й. Шеллінг розширює цю ідею: уява стає творчою силою буття, що особливо проявляється в мистецтві й міфології.

Е. Гуссерль аналізує уяву як особливий акт свідомості. Через активність уяви можливо пізнати сутність речей.

Ж.-П. Сартр показує, що уява – це акт свободи. Уявляючи, свідомість “нігілізує” дану реальність, створює можливе і тим самим відкриває простір свободи” [9]. Е. Кассіерер, який розглядає людину як символічну істоту, осмислює уяву як реальність, що бере участь у творенні міфу, мистецтва, мови – тих форм, через які людина символізує світ.

Отже, уява є екзистенціальною характеристикою людського буття. Вона пов’язує можливе й дійсне, реальне й символічне. Через уяву людина не лише відображає світ, а й творить його.

Відкритість Іншому означає не лише сприйняття іншої людини як об’єкта пізнання, а й готовність вийти за межі власного “Я”, вступити у взаємність, прийняти інакшість як цінність. У різні історичні епохи ця проблема осмислювалася по-різному – від онтологічного питання співбуття до етичного імперативу відповідальності.

В античній філософії проблема Іншого не була сформульована в сучасному сенсі, однак тема співбуття вже з’являється. Особливого значення набуває поняття дружби, що передбачає взаємне визнання гідності та честі. Тут відкритість Іншому має етичний характер: через дружбу людина утверджує власну доброчесність.

У XIX–XX століттях проблема Іншого стає центральною. Г. В. Ф. Гегель у “Феноменології духу” розкриває діалектику визнання: самосвідомість потребує самосвідомості іншої людини для утвердження себе [14]. Відомий гегелівський мотив “пана і раба” показує, що без взаємного визнання свобода неможлива.

У філософії М. Гайдеггера людське буття (“Da-sein”) є спів-буттям (“Mit-sein”). Людина завжди перебуває серед інших. Проте автентичність вимагає не розчинення в безликій масі (“Das Man”), а відповідального ставлення до власного існування поряд з Іншим [15]. Іншу перспективу пропонує Ж.-П. Сартр. У його праці “Буття і ніщо” [9] Інший постає як той, хто дивиться на мене і об’єктивує мене. Звідси – конфліктність міжсуб’єктивності. Водночас саме через Іншого відкривається вимір свободи й відповідальності.

Діалогічну концепцію людського буття розвиває М. Бубер. У праці “Я і Ти” [1] він протиставляє два способи ставлення: “Я – Воно” (об’єктивація) і “Я – Ти” (зустріч). Відкритість Іншому означає безпосередню присутність, взаємність і довіру. Лише у відношенні “Я – Ти” людина стає цілісною. Глибоке етичне осмислення відкритості Іншому здійснює Е. Левінас. Для нього Інший не зводиться до об’єкта пізнання і не підпорядковується пізнавальним категоріям. Відкритість тут означає безмежну відповідальність, що передує будь-якому теоретичному пізнанню. Етика стає “першою

філософією”.

У персоналізмі (наприклад, у філософії М. Бердяєва, Е. Муньє) особистість визначається через екзистенціальне відношення не лише до себе, а й до Іншого. Бути особистістю – означає бути відкритим до діалогу, любові. У заснованих на персоналізмі гуманістичних підходах ХХ століття (гуманістичний психоаналіз, екзистенціальний психоаналіз, філософський психоаналіз [10, с. 429-431], метаантропологія [10, с. 241-246], андрогін-аналіз [10, с. 48-51] відкритість Іншому пов’язується з емпатією, діалогом, толерантністю, співтворчістю.

Відкритість Іншому має кілька вимірів: онтологічний – людина є істотою співбуття, гносеологічний – самопізнання можливе через визнання Іншого, етичний – відповідальність перед Іншим є основою моралі, екзистенціальний – у зустрічі з Іншим людина виходить за межі самотності.

Історія філософії демонструє, що відкритість Іншому – не просто соціальна навичка, а фундаментальна характеристика людського буття. Від античної до сучасної філософії простежується думка: людина стає собою лише у відношенні до Іншого. Натомість закритість веде до відчуження і конфлікту, тоді як відкритість відкриває простір свободи, любові й відповідальності. Саме тому проблема Іншого залишається однією з ключових у сучасному філософському дискурсі.

Історія філософії свідчить, що ідея прав людини поступово переходить від космічного порядку до визнання автономії особистості та її невід’ємної цінності.

В античній думці ще не існувало поняття “права людини” у сучасному сенсі, однак формувалися засади природного права. У філософії Арістотеля людина визначається як політична істота (“*zoon politikon*”), що реалізує себе в спільноті, поєднаній походженням та ідентичністю – полісі. Справедливість розглядається як чеснота, що забезпечує гармонію полісу. Однак права мислилися не як універсальні, а як пов’язані зі статусом громадянина. Стоїчна традиція (наприклад, Сенека) розвиває ідею природного права, що є спільним для всіх людей. Вперше з’являється думка про універсальність людської природи й моральну рівність.

У середньовічній філософії права людини осмислюються через християнське вчення про створення людини за образом Божим. Фома Аквінський поєднує християнське богослов’я з аристотелівською традицією. Він розрізняє вічний природний і людський закон. Природний закон закорінений у розумній природі людини, а отже, має універсальний характер. Тут формується підґрунтя для ідеї невід’ємних прав.

У XVII–XVIII століттях виникає класична теорія природних прав. Т. Гоббс вважає природним правом свободу самозбереження. Держава виникає через суспільний договір, щоб гарантувати безпеку. Д. Локк формулює концепцію невід’ємних прав – на життя, свободу і власність. Влада існує для захисту цих прав, а народ має право на опір у разі їх порушення. Ідеї Д. Локка вплинули на політичні документи Нового часу, зокрема на Декларацію незалежності США та Декларацію прав людини і громадянина, де закріплено принцип природних і невід’ємних прав.

Важливий внесок у філософію прав людини зробив І. Кант. Його етика ґрунтується на принципі автономії та категоричному імперативі: людина є ціллю, а не засобом; в результаті гідність людини має абсолютний характер. Права людини тут впливають із морального закону і свободи як здатності до самовизначення [5]. У XIX столітті з’являється критика ліберального розуміння прав як суто індивідуальних. Зокрема, К. Маркс вважав, що формальна рівність прав не усуває соціальної нерівності. Він підкреслював значення соціально-економічних умов.

У ХХ столітті після трагедійних подій світових воєн формується універсальна концепція прав людини, закріплена в Загальній декларації прав людини. Права набувають глобального статусу та включають громадянські, політичні, соціальні й культурні виміри.

Сьогодні права людини розглядаються як універсальні і невід’ємні, глибинно пов’язані з людською гідністю, такі, що вимагають міжнародного захисту. Водночас точаться дискусії щодо співвідношення універсалізму й культурної специфіки, індивідуальних і колективних прав, а також меж свободи в умовах глобалізації.

Отже, ідея прав людини пройшла складний шлях – від природного закону античності до сучасних міжнародних стандартів. Її ядром залишається визнання гідності та свободи кожної особи.

Філософія прав людини демонструє, що свобода без відповідальності неможлива, а права без морального підґрунтя втрачають свій гуманістичний сенс. Саме тому права людини залишаються не лише юридичною, а й глибоко філософською проблемою.

Висновки. Повернемося до питання, яке було задане на початку нашої статті: як пов'язані уява, проблема відкритості Іншому й права людини? Спроба відповіді на дане питання й буде висновком нашої статті. Для такої спроби оберемо методологічну оптику філософської антропології як метаантропології сучасного українського філософа Н. Хамітова [11].

В методологічних координатах метаантропології уява пов'язана не лише з носієм уяви, а й з Іншим, який знаходиться поруч і на якого уява може бути спрямована. Більше того, смисл і можливості уяви в контексті відкритості Іншому в метаантропології постають зовсім іншими в буденному бутті людини [10, с. 79], граничному буденному бутті людини [10, с. 80-81] й метаграничному буденному бутті людини [10, с. 82-83]. Якщо в буденному і граничному бутті людини уява замкнена на суб'єкті уяви, то в метаграничному бутті уява відкриває інший особистості, спрямовуючи до толерантності й співтворчості. Така трансформація уяви здатна трансформувати і теорії, і практики гуманізму, створити новий гуманізм [10, с. 291-293; 17]. Дані ідеї продуктивно розвиваються в контексті метаантропології Н. Дресвянніковою [4].

В контексті соціальної й культурної метаантропології української дослідниці С. Крилової [7] уява здатна формувати і особистісне, і соціальне буття людини, відкриваючи нас не лише Іншому, а й іншим і на цій основі актуалізуючи красу вчинків і відносин людини і спільноти, що веде до органічної реалізації прав людини.

Список використаних джерел:

1. Бубер, М 2012, *Я і Ти*. Пер. з нім. Київ : *Дух і літера*, 272 с.
2. Добродум, ОВ 2025, 'Права людини в епоху метамодерну: уява щастя і самотності як соціальні конструкти', *Вісник гуманітарних наук*, №12, с. 1-21.
3. Дресвяннікова, Н 2024, 'Уява як спосіб суспільної консолідації і захисту прав людини', *Актуальні проблеми філософії та соціології*, (50), с. 38-43.
4. Дресвяннікова, Н 2025, 'Роль уяви в гуманізації людського буття під час війни: методологічні координати метаантропології', *Людознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія "Філософія", № 51, с. 151-162.
5. Кант, І 2004, *Критика практичного розуму*, пер. з нім., примітки, післямова І. Бурковський, Київ : ЮНІВЕРС, 240 с.
6. Кивлюк, ОП, Задорожна, ОМ & Мордоус, ІО 2022, 'Відповідальне громадянство у понятійно-категоріальному полі філософії права', *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Голов. ред. О. П. Кивлюк, Київ: ТОВ "Науково-інформаційне агентство "Наука-технології-інформація", Випуск 39 (1-3), с. 53-61.
7. Крилова, СА 2022, *Краса людини в життєвих практиках культури. Досвід соціальної та культурної метаантропології і андрогін-аналізу*. Монографія. Видання 2-е, видання, виправлене і доповнене, Київ : КНТ, 536 с.
8. Крилова, СА 2025, 'Розумний альтруїзм: його природа і актуалізація засобами освіти', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*. Голов. ред. О. П. Кивлюк, Д. Б. Свириденко, № 53 (3-4), с. 7-13.
9. Сартр, Ж.-П 2001, *Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології*. Пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук. Київ : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 854 с.
10. *Філософія науки і культури* 2025, Словник. За редакцією Н. Хамітова. 2-е видання, виправлене і доповнене, Київ : ВАДЕКС, 486 с.
11. Хамітов, Н & Крилова, С 2019, 'Філософська публіцистика як мужність відкритися Іншому: актуальність для сучасної освіти і науки', *Вища освіта в Україні*, № 1, с. 12-21.
12. Хамітов, НВ 2023, *Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту*, 5-е видання, виправлене і доповнене, Київ : КНТ, 405 с.
13. Aristotle 1989, *Metaphysics*. Aristotle in 23 Volumes. Vols. 17, 18, trans. by H. Tredennick. Medford, MA : Cambridge, MA : Harvard University Press, 438 p.
14. Hegel, GWF 1977, *Phenomenology of spirit*, Oxford : Oxford University Press, 631 p. Available from : <https://www.faculty.umb.edu/gary_zabel/Courses/Marxist_Philosophy/Hegel_and_Feuerbach_files/Hegel-Phenomenology-of-Spirit.pdf> [21 November 2025].
15. Heidegger, M 1962, *Being and time*, Oxford : Blackwell, 589 p. Available from : <<http://pdf-objects.com/files/Heidegger-Martin-Being-and-Time-trans.-Macquarrie-Robinson-Blackwell-1962.pdf>> [21 November 2025].

16. Kant, I 2007, *Critique of Pure Reason*, translated, edited, and with an Introduction by Marcus Weigelt. Based on the translation by Max Müller, *Penguin Books*
17. Khamitov, N 2023, *The War in Ukraine and the New Humanism: David versus Goliath. Meta-anthropology of history of 21st century*, Sofia : Kibea, 124 p.

References:

1. Buber, M 2012, *Ia i Ty (I and You)*. Per. z nim. Kyiv : Dukh i litera, 272 s.
2. Dobrodum, OV 2025, 'Prava liudyny v epokhu metamodernu: uiava shchastia i samotnosti yak sotsialni konstrukty (Human Rights in the Metamodern Era: The Imagination of Happiness and Loneliness as Social Constructs)', *Visnyk humanitarnykh nauk*, №12, s. 1-21.
3. Dresviannikova, N 2024, 'Uiava yak sposib suspilnoi konsolidatsii i zakhystu prav liudyny (Imagination as a means of social consolidation and protection of human rights)', *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, (50), s. 38-43.
4. Dresviannikova, N 2025, 'Rol uiavy v humanizatsii liudskoho buttia pid chas viiny: metodolohichni koordynaty metaantropolohii (The role of imagination in the humanisation of human existence during war: methodological coordinates of meta-anthropology)', *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia "Filosofiia"*, № 51, s. 151-162.
5. Kant, I 2004, *Krytyka praktychnoho rozumu (Critique of Practical Reason)*, per. z nim., prymitky, pisliamova I. Burkovskiy, Kyiv : YuNIVERS, 240 s.
6. Kyvliuk, OP, Zadorozhna, OM & Mordous, IO 2022, 'Vidpovidalne hromadianstvo u poniatiino-katehorialnomu poli filosofii prava (Responsible citizenship in the conceptual and categorical field of philosophy of law)', *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats. Holov. red. O. P. Kyvliuk*, Kyiv : TOV "Naukovo-informatsiine ahentstvo "Nauka-tekhnologii-informatsiia", Vypusk 39 (1-3), s. 53-61.
7. Krylova, SA 2022, *Krasa liudyny v zhyttievkykh praktykakh kultury. Dosvid sotsialnoi ta kulturnoi metaantropolohii i androhin-analizu (The Beauty of Man in the Life Practices of Culture. Experience of Social and Cultural Metaanthropology and Androgyne Analysis)*. Monohrafiia. Vydannia 2-e, vydannia, vypravlene i dopovnene, Kyiv : KNT, 536 s.
8. Krylova, SA 2025, 'Rozumnyi altruizm: yoho pryroda i aktualizatsiia zasobamy osvity (Intelligent altruism: its nature and actualisation through education)', *Osvitnii dyskurs : zbirnyk naukovykh prats. Holov. red. O. P. Kyvliuk, D. B. Svyrydenko*, № 53 (3-4), s. 7-13.
9. Sartre, Zh.-P 2001, *Buttia i nishcho: Narys fenomenolohichnoi ontolohii (Being and Nothingness: An Essay on Phenomenological Ontology)*. Per. z fr. V. Liakh, P. Tarashchuk. Kyiv : Vydavnytstvo Solomii Pavlychko "Osnovy", 854 s.
10. *Filosofiia nauky i kultury (Philosophy of Science and Culture)* 2025, Slovnyk. Za redaktsiieiu N. Khamitova. 2-e vydannia, vypravlene i dopovnene, Kyiv : VADEKS, 486 s.
11. Khamitov, N & Krylova, S 2019, 'Filosofska publitsystyka yak muzhnist vidkrytysia Inshomu: aktualnist dlia suchasnoi osvity i nauky (Philosophical journalism as the courage to open up to the Other: relevance for contemporary education and science)', *Vyshcha osvita v Ukraini*, № 1, c. 12-21.
12. Khamitov, NV 2023, *Filosofska antropolohiia: aktualni problemy. Vid teoretychnoho do praktychnoho povorotu (Philosophical Anthropology: Current Issues. From Theory to Practice)*, 5-e vydannia, vypravlene i dopovnene, Kyiv : KNT, 405 c.
13. Aristotle 1989, *Metaphysics*. Aristotle in 23 Volumes. Vols. 17, 18, trans. by H. Tredennick. Medford, MA : Cambridge, MA : *Harvard University Press*, 438 p.
14. Hegel, GWF 1977, *Phenomenology of spirit*, Oxford : *Oxford University Press*, 631 p. Available from : <https://www.faculty.umb.edu/gary_zabel/Courses/Marxist_Philosophy/Hegel_and_Feuerbach_files/Hegel-Phenomenology-of-Spirit.pdf> [21 November 2025].
15. Heidegger, M 1962, *Being and time*, Oxford : *Blackwell*, 589 p. Available from : <<http://pdf-objects.com/files/Heidegger-Martin-Being-and-Time-trans.-Macquarrie-Robinson-Blackwell-1962.pdf>> [21 November 2025].
16. Kant, I 2007, *Critique of Pure Reason*, translated, edited, and with an Introduction by Marcus Weigelt. Based on the translation by Max Müller, *Penguin Books*
17. Khamitov, N 2023, *The War in Ukraine and the New Humanism: David versus Goliath. Meta-anthropology of history of 21st century*, Sofia : Kibea, 124 p.

Прорецензовано / Reviewed

08.12.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

10.12.2025